

Iwona KAPROŃ-CHARZYŃSKA

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

TOTALOZA BAJEROZA, CZYLI O DERYWATACH Z FORMANTEM -OZA

Przedmiotem artykułu są rzeczowniki z formantem *-oza*, występujące we współczesnym języku polskim. W zbiorze derywatów z wymienionym formantem można wyróżnić dwa podzbiory: jeden, do którego należą terminy, np.: *alkaloza* med. < *alkalia* 'nadmierna obecność alkalii we krwi lub tkance', *ameboza* pszcz. < *ameba* 'zaraza pełzakowata, tj. choroba pszczół spowodowana przez amebę' (por. K. Waszakowa 1994: 212), drugi, do którego należą derywaty potoczne i środowiskowe, jak np.: *czadoza* < *czad*, por. definicję podstawy w „Innym słowniku języka polskiego” (ISJP): '3 czad to siła i dynamiczność. Słowo ekspresywne używane przez młodzież, często w odniesieniu do muzyki rockowej.', *bajeroza* < *bajer*, *nudoza* < *nuda*. Wspólną cechą wszystkich derywatów z formantem *-oza* jest ich przynależność do słownictwa niewspólnoodmianowego (por. A. Markowski 1992).

W artykule skoncentrowano się przede wszystkim na opisie derywatów potocznych i środowiskowych z formantem *-oza*. O ile mi wiadomo, nie były one do tej pory przedmiotem badań. Celem pracy jest dowiedzenie, że występowanie wymienionego formantu w określonym kontekście służy realizacji pragmatycznej funkcji słowotwórstwa. Przyjmuję, że o funkcji tej można mówić wówczas, gdy pragmatycznej funkcji formantów, o której pisze A. Nagórko (2003: 222–226), nie można przypisać formantom słowotwórczym (szerzej na ten temat por. I. Kaproń-Charzyńska 2007: 151–155).

W polszczyźnie sufiks *-oza* należy do formantów genetycznie obcych. Z tego powodu znalazł swoje miejsce w monografii K. Waszakowej (1994: 211–212). Autorka wyodrębnia wymieniony formant w 14 derywa-

tach rzeczownikowych, notowanych po raz pierwszy w SJPD. Są to derywaty mutacyjne, reprezentujące kategorie nazw czynności, procesów lub stanów. Ich podstawy słowotwórcze niosą informacje o subiekcie – sprawcy czynności, procesu lub stanu. W większości są one motywowane przez rzeczowniki, por. *bakterioza* biol. roln. < *bakteria* ‘choroba roślin spowodowana przez bakterie’, *fluoroza* < *fluor* ‘nadmiar fluoru w organizmie’, *salmonelloza* < *salmonella* ‘zatrucie przez bakterie salmonelli’. Niektóre formacje są dwumotywacyjne – motywowane przez przymiotniki i rzeczowniki, por. *wiroza* med. < *wirusowy* // *wirus* ‘choroba wirusowa // spowodowana przez wirus’, *grafitoza* med. < *grafitowy* // *grafit* ‘choroba płuc powstająca wskutek wdychania pyłu grafitowego // grafitu’.

Porównanie materiału zebranego przez K. Waszakową z „Indeksem a tergo do Uniwersalnego słownika języka polskiego”¹, a następnie skonfrontowanie jednostek zanotowanych w „Indeksie...” z zasobami SJPD prowadzi do wniosku, że liczba derywatów terminologicznych z formantem *-oza* w SJPD jest większa niż 14. W wymienionym „Indeksie...” odnotowano 6 derywatów, które znajdują potwierdzenie w SJPD, a nie są uwzględnione w pracy K. Waszakowej (1994), np.: *psychoza* < *psychiczny*, *chloroza* < *chlorofil*, *aldoza* < *aldehyd*. Opisywane rzeczowniki nie są wynikiem derywacji wyłącznie sufiksальной. W procesie derywacji większości z nich, oprócz sufiksacji, następuje ucięcie części tematu podstawy słowotwórczej, por. wyżej ujęcia części *-iczny*, *-ofil*, *-ehyd*. W 3 derywatach wymienionych w „Indeksie...” i notowanych w SJPD sufiks *-oza* pełni funkcję współformantu w stosunku do prefiksu, jak np. w derywacie *awitaminoza* < *witamina*. Te ostatnie derywaty nie były przedmiotem badań K. Waszakowej.

W SJPD nie znajduje potwierdzenia 9 formacji z sufiksem *-oza* w funkcji formantu słowotwórczego, notowanych w „Indeksie...”, np.: *lamblioza* < *lamblie*, *monilioza* < *manilia*, *azbestoza* < *azbest*, *filarioza* < *filarie*. Na tej podstawie można wysnuć wniosek, że formant *-oza* w opisywanej funkcji semantycznej przedmiotowej jest produktywny we współczesnej polszczyźnie. Powstają nowe derywaty z wymienionym sufiksem, reprezentujące słownictwo niewspólnoodmianowe specjalistyczne, od podstaw także reprezentujących to samo słownictwo. Ogółem liczba derywatów specjalistycznych z formantem *-oza* jest w języku polskim niewielka. Dla przeciętnych użytkowników polszczyzny są to w większości formacje, których

¹ Dalej „Indeks...”

podzielność słowotwórcza nie jest oczywista. W wypadku derywatów typu *monilioza*, *filarioza* (por. wyżej) odczuwana jest raczej ich podzielność formalna ze względu na powtarzalność cząstki *-oza*, i temu odczuciu nie musi towarzyszyć świadomość podzielności semantycznej omawianych formacji². Powtarzalność segmentu nie pozostaje bez wpływu na jego utrwalanie się w świadomości użytkowników języka jako elementu o określonym nacechowaniu stylistycznym.

Wnioski zawarte w dalszej części pracy są wynikiem analizy blisko 80 jednostek języka zakończonych na *-oza*, nie reprezentujących słownictwa specjalistycznego, zgromadzonych przez autorkę niniejszego tekstu. Zastosowanie metod synchronicznej analizy słowotwórczej (por. R. Grzegorzyczkowa, J. Puzynina 1998) do opisu tych leksemów pozwala uznać je za motywowane na gruncie polszczyzny. Oto proponowane parafrazy słowotwórcze i cytaty ilustrujące użycie przykładowych jednostek:

1. *bajeroza* 'bajer'

Nie no *bajeroza* tylko to wygląda jakbys wymienił swoją kolekcję
[<http://peb.pl/sony/262632-jakie-gry-polecisz-ppsp-3.html>,
dostęp 13.05.2009]³;

2. *czadoza* 'czad'

Czadoza. Kliknąłem życzenia dla wodza, a co mi tam. Przekonali mnie. Jadę do nich. Uścisknę rękę słońca narodu. Na artefakcie wygląda sympatycznie.
[<http://forumarchiwum.gry-online.pl/S043archiwum.asp?ID=1091883>; dostęp 14.05.2009].

3. *świroza* 'świr'

[...] W środku panował gwar i pomrocność jasna a za rogiem siedziała *świroza* przekłeta...

[<http://peb.pl/gry-i-zabawy/3815-smieszna-bajeczka-dopisz-dalsza-czesc-36.html>, dostęp 12.05.2009].

Rajuniu 6 dni wolnego:) normalnie *świroza*...

[<http://www.photoblog.pl/blue862/35888202>, 1.08.2009;
dostęp 14.05.2009].

Elementem formalnym różniącym wymienione wyżej derywaty od ich podstaw słowotwórczych podanych w parafrazach słowotwórczych jest

² Tym bardziej, że wiele rzeczowników zakończonych na *-oza* nie jest podzielnych słowotwórczo na gruncie polszczyzny, por. *prognoza* (gr. *prōgnōsis*), *narkoza* (gr. *nārkōsis*).

³ We wszystkich cytatach umieszczonych w pracy zachowano oryginalny zapis ortograficzny.

ciąg *-oza*, który, tym samym, pełni funkcję formantu słowotwórczego, por. *bajer-oza* < *bajer*, *czad-oza* < *czad*, *świr-oza* < *świr*. Ciąg *-oza* wyodrębniany w wymienionych derywatach w funkcji formantu ma taki sam kształt, jak formant sufiksalny identyfikowany w derywatach *bakterioza*, *fluoroza*, *salmonelloza*.

Tylko nieliczne derywaty z formantem *-oza*, nienależące do słownictwa specjalistycznego, są rejestrowane przez słowniki współczesnej polszczyzny. Według moich ustaleń zanotowano 6 takich formacji, ale w słownikach polszczyzny niestandardowej, por. *chuj-oza* wulg.! < *chuj* (jednostka notowana w czterech kompendiach: SPPiW, SPP, MSSiMP, SGU); *zajebi-oza* < *zajebisty* (MSSiMP); *fakt-oza* < *fakt* (MSSiMP); *glutk-oza* < *glutki* (z *nosa*) (MSSiMP); *spadoza* < *spad* (SGU); *wind-oza* komp. pogard. < system operacyjny *Windows* (SPP). W ostatnim przykładzie derywacji sufiksальной towarzyszy ucięcie części *-ows*, natomiast derywacji odprzymiotnikowego rzeczownika *zajebioza* – ucięcie części *-isty*.

Większość zgromadzonych do analizy derywatów to formacje, które wyekscerpowano z blogów i forów internetowych, oraz formacje zasłyszane, które znalazły potwierdzenie w Internecie. Wskazywałoby to na funkcjonowanie interesujących nas derywatów w języku mówionym. Ich występowanie w Internecie jest w tym kontekście wtórne i odzwierciedla jedną z cech hipertekstu: jego oscylowanie między oralnością a piśmiennością (por. W. J. Ong 1992). Badane formacje są notowane przez słowniki polszczyzny niestandardowej, co wskazuje na to, że funkcjonują one w odmianie potocznej polszczyzny i w jej odmianach środowiskowych. Niewielka liczba charakteryzowanych derywatów w wymienionych słownikach może być świadectwem ich względnej nowości. Należy jednak zaznaczyć, że frekwencja poszczególnych jednostek jest różna, por. np.: *zajebioza* (ponad 50 tys. wystąpień), *windoza* (ponad 9 tys. wystąpień), *chujzoza* (ponad 3 tys. wystąpień), *syfioza* (ok. 1300 wystąpień), *superoza* (ponad 500 wystąpień), *jajcoza* (ponad 200 wystąpień), *bajeroza* (około 100 wystąpień), *totaloza* (ponad 40 wystąpień), *szałoza* (4 wystąpienia).

Łączliwość formantu *-oza* w derywatach nieprzynależących do słownictwa specjalistycznego jest niejednorodna.

1. Formant, podobnie jak w słownictwie specjalistycznym, łączy się z rzeczownikami. Taką łączliwość ma ponad połowa badanych formacji. Podstawy rzeczownikowe są z semantycznego punktu widzenia: a) nazwami subiektów, np. *ciul-oza* < *ciul*, por. *Marcinkiewicz!!! Co za ciuloza... 1000% rozczarowania...* [<http://kmarcinkiewicz.blog.onet.pl/3093472,3189>

58677,1,200,200,70823659,319205502,4470888,650,forum.html; dostęp 13.05.2009], *gej-oza* < *gej*, por. ... *mnie wyszło, że jestem super gejoza... 51% hehe... to pewnie przez te zeberka,... martwi mnie tylko jedno... ciekawe co na to powie moja druga połówka ;))* [...]. [<http://slawek34.blog.onet.pl/386182,375492922,1,200,200,79154576,375499558,375288,0,forum.html>, dostęp 13.05.2009]; b) nazwami czynności, procesów, stanów, por. *śmiech-oza* < *śmiech*, por. *O Leverkusen wolę się nie wypowiadać, bo na samą myśl o tej drużynie i (szczególnie) sezonie 2001/02 ogarnia mnie śmiechoza, w piękny sposób w kilkanaście dni przegrali 3 trofea*. [<http://forum.realmadrid.pl/viewtopic.php?p=488909&sid=077b965ce9c90a8247299c73e9cb0370>, dostęp 13.05.2009].

Opis słowotwórczy podanych wyżej derywatów *gejoza* i *śmiechoza* jest przejrzysty. Derywaty są jednomotywacyjne i dziedziczą znaczenia swoich podstaw. Nie zawsze mamy do czynienia z tak jasną sytuacją. Część derywatów z formantem *-oza* to rzeczowniki wielomotywacyjne, dodatkowo motywowane przez wieloznaczne podstawy słowotwórcze, co nie pozostaje bez wpływu na przejrzystość ich opisu. Rzeczownik *koszmaroza*, na przykład, wchodzi w powiązania słowotwórcze nie tylko z rzeczownikiem *koszmar*, ale także z przysłówkiem *koszmarnie*, istnieje bowiem możliwość zbudowania dwóch parafraz słowotwórczych dla tego derywatu, por. 'koszmar' i 'to, że jest koszmarnie', por. *Ja nie płakałam jak mi obcinano włosy, za to płakałam jak zobaczyłam efekt. [...] Czy uratowałam swoją godność kobiety się okaże w poniedziałek. Tzn. czy ludzie będą ryc z śmiechu przez 15 minut, a potem się uspokoją i zapomną – wtedy uratowałam. A jeśli się nie uspokoją, to bolesne i stresujące zabiegi na nic. Hehe. Teraz mnie to z deka bawi. Ale wczoraj... koszmaroza. Czy ktoś jest ze mną w tych ciężkich chwilach...? Buu*. [<http://blog.tenbit.pl/agusia92>, dostęp 12.05.2009]; *nie no ten serial to była poracha, a rodzice i tak nie pozwalali mi go oglądać, a le nie byłoc zego żałować, koszmaroza* [<http://www.pudelek.pl/arttykul/10125/tori.zagra.w.nowym.beverly.hills.90210/6/> dostęp 14.05.2009]. Jako derywat motywowany przez rzeczownik nawiązuje on tylko do jednego ze znaczeń podstawy słowotwórczej. W USJP rzeczownik *koszmar* ma następujące dwa znaczenia, por.: 1. przygnębiający, przerażający sen; zmora. 2. coś bardzo nieprzyjemnego, uciążliwego, strasznego, wyjątkowa trudność; makabra. Derywat jest motywowany przez rzeczownik *koszmar* w drugim z podanych znaczeń. Z kolei rzeczownik *głupoza* nazywający abstrakcyjną cechę, por.: *U niej to głupoza nerwoza i nadmiar energii. Ale nie mogę ganiać z nią co dwie godziny przez dwie godziny, bo padnę lub oszaleję*.

[<http://forum.hovawart.pl/cgi-bin/khforum/YaBB.cgi?board=poradnik;action=display;num=1199355485>, dostęp 13.05.2009 r.], może być interpretowany jako derywat motywowany przez rzeczownik, por. *głupoza* 'głupota', lub przez przymiotnik, por. 'bycie głupim'.

Przeгляд kontekstów, w jakich pojawiają się analizowane formacje, pokazuje, że są wśród nich derywaty o identycznym kształcie formalnym i różnych znaczeniach, por. *Nooooo Mefiu. Spisałeś się na medal \:D//. Tylko uważaj do spotu, żeby jakowyś debiloza znowu nie siłował się z Twoją blachą* [<http://www.nissanklub.pl/forum/viewtopic.php?t=16962&postdays=0&postorder=asc&start=70&sid=cf8bf51fb4548c64dc9783f6437124ef>, 16.06.2006, dostęp online, 16.05.2009 r.]; *...a w oczach debiloza...* [http://hcf-team.blogspot.com/2006/05/blog-post_18.html, 18.05.2006, dostęp online 18.05.2009]⁴; *Pro prostu debiloza tego człowieka jest OGROMNA. Przez miesiąc tłumaczył się że wystął pająka a do mnie jakoś nic nie docho-dziło([...]* [http://s206.allegro.pl/show_user.php?uid=2734367, 14.07.2005, dostęp 29.05.2009].

W pierwszym z podanych wyżej kontekstów użycie rzeczownika *debiloza* wskazuje na jego znaczenie subiektywne, por. *debiloza* < *debil* (w znaczeniu: 2. pot. obraźl. «o człowieku ograniczonym, głupim, bałwan, głupek», def. za USJP)⁵. W kontekstach drugim i trzecim leksem *debiloza* został użyty w znaczeniu nazwy abstrakcyjnej cechy. W tym znaczeniu pojawia się problem jego motywacji. Można przyjąć, że derywat jest motywowany przez rzeczownik *debil*, por. *debiloza* < *debil* 'zbiór cech właściwych dla debila', wówczas formant *-oza* pełniłby funkcję semantyczną przedmiotową i wnosił znaczenie abstrakcyjnej cechy, lub przez rzeczownik *debilizm*, por. *debiloza* < *debilizm*, wówczas formant nie pełniłby funkcji semantycznej przedmiotowej, a derywat byłby synonimiczny w stosunku do swojej podstawy słowotwórczej. Z taką sytuacją mieliśmy do czynienia w odniesieniu do wymienionych wcześniej derywatów *ciuloza*, *śmiechoza*, *gejoza*. Podstawienie za te derywaty rzeczowników będących ich podstawami słowotwórczymi nie pociąga za sobą zmiany sensu tekstów, w których się pojawiły, por. np. *...mnie wyszło, że jestem super gejoza... [...]*. [<http://slawek34.blog.onet.pl/386182,375492922,1,200,200,79154576,375499558,375288,0,forum.html>, dostęp 13.05.2009] – *...mnie wyszło, że jestem super gej... [...]*. Przeprowadzenie takiej operacji w odniesieniu do derywa-

⁴ Cytat jest komentarzem do zdjęcia.

⁵ Derywat *debiloza* w znaczeniu subiektywnym ma chwiejny rodzaj gramatyczny.

tów *ciuloza* i *śmiechoza* daje takie same rezultaty. Inaczej jest w wypadku derywatów specjalistycznych z formantem *-oza*. Podstawienie np. za derywat *bakterioza* jego podstawy słowotwórczej zmienia sens wypowiedzi, por. *Bakteriozy* – są to choroby roślin wywołane przez bakterie [...]. [<http://pl.wikipedia.org/wiki/Bakteriozy>; dostęp 14.05.2009] i to samo zdanie po zamianie składników: *Bakterie* – są to choroby roślin wywołane przez bakterie [...]. Wynika z tego, że derywaty *ciuloza*, *śmiechoza*, *gejoza* są synonimiczne w stosunku do wskazanych dla nich podstaw słowotwórczych, a funkcja formantu *-oza* nie jest w tych derywatach taka sama, jak w derywatach *bakterioza* czy *salmonelloza*.

Jednolity opis wszystkich niespecjalistycznych derywatów odrzeczownikowych z sufiksem *-oza* jest możliwy, jeśli przyjmie się, że dziedziczą one znaczenia podstaw słowotwórczych i w konsekwencji formant nie pełni w nich funkcji semantycznej przedmiotowej. Dalej przyjmuje się takie właśnie rozwiązanie. Uznaje się, że motywacje derywatu *koszmaroza* przez rzeczownik *koszmar* 2, derywatu *kretynoza* przez rzeczownik *kretynizm*, derywatu *głupoza* przez rzeczownik *głupota* są motywacjami bezpośrednimi, a ich motywacje kolejno przez przysłówkę *koszmarnie*, rzeczownik *kretyn* i przymiotnik *głupi*, byłyby motywacjami pośrednimi, mimo że opis formalny dwóch ostatnich derywatów jest wówczas bardziej skomplikowany. Przy podanej interpretacji formant *-oza* nie pełni funkcji semantycznej przedmiotowej, może jedynie zmieniać charakterystykę gramatyczną derywatów w stosunku do ich podstaw słowotwórczych. Derywat może mieć zmieniony rodzaj gramatyczny i wzorzec odmiany, np. *szałoza* < *szał*, *obłądoza* < *obłąd*, lub tylko wzorzec odmiany, np. *lujoza* < *luj*.

2. Reszta badanych derywatów niespecjalistycznych to formacje, w których formant *-oza* łączy się z innymi niż rzeczownikowe podstawami słowotwórczymi. Reprezentują one następujące kategorie części mowy: a) przymiotniki, np.: *fajoza* < *fajny*, por. o *jaka fajoz!* [<http://www.digart.pl/praca/2581894/Szkice.niedokladne.html>, 8.10.2008, dostęp 16.05.2009], *Po 3 latach wróciłem z uk do Polski, miałem dosyć... słuchanie 10 różnych języków no dobra ale bycie 1 (jedna) biała na 20 innych pasażerów to jest fajoz.*–) [<http://wiadomosci.onet.pl/1,15,11,56794987,152014974,6626132,0,28350,forumeu.html>, 18.05.2009, dostęp 29.05.2009], *utwory spox, liryka naprawde fajoz.* [<http://comment.myspace.com/index.cfm?fuseaction=user.viewComments&friendID=128955208>, 2.04.2009, dostęp 29.05.2009]; *totaloza* < *totalny*, por. *No więc mam zamiar podsumo-*

wać krok po kroku te mistrzostwa. Rozpoczęcie: niestety niezbyt mi się podobało, trochę za mało dynamiczne. Ale różne są gusta:) Lecz na pewno było lepsze od tego z France 98 (nudoza totaloza) No ale i tak najważniejsze są mecze. [<http://estel.wpia.uw.edu.pl/~vrok//archiwum//edit.php?id=54>, dostęp 29.05.2009]; *zadźebioza* < *zadźebisty*, *zarqbioza* < *zarqbioisty*, por. *zarqbioza muza* [<http://patrz.pl/mp3/starstylers-higher>, 17.02.2009, dostęp 23.09.2009]; b) czasowniki, np. *ocipioza* < *ocipieć* 'to, że ktoś ocipiał', *wypierdoloza wulg.!* < *wypierdalać wulg.!*, por. [...] *Ehh, no dobra, idę się pakować i wypierdoloza. Mam nadzieję, że zobaczymy się niedługo, a ja w nienaruszonym stanie. [...]*. [<http://www.photoblog.pl/delicatema-deleine/36437686>, 15.04.2009, dostęp 16.05.2009 r.], *mul-oza* < *mulić się* 'to, że się muli (w znaczeniu 'wolno działa')', por. *Potwierdzam że dziś chodzi naprawdę wolno. Zawsze mi się wszystko szybko ładowało a dziś muloza na maxa.* [<http://forum.pokerzysta.pl/forum/2474-forum-3.html>, dostęp 13.05.2009]; wykrzykniki, np. *hejoza* < *hej*, por. *Hejoza ludziska! Ostatnio podczas przeglądania strony Koła Naukowego natrafiłam na spis sekcji, które [...]* [<http://www.offuj.fora.pl/historia,9/sekcja-historii-pilki-noznej-i-ruchu-kibicowskiego-come-back,2732.html>, 7.12.2007, dostęp 29.05.2009].

Za derywaty z formantem *-oza*, w większości przedstawionych wyżej kontekstów, można podstawić ich bazy przymiotnikowe, czasownikowe, wykrzyknikowe. Taka operacja nie powoduje zmiany sensu przytaczanych tekstów. Dodanie formantu może decydować natomiast o przynależności derywatu do innej kategorii części mowy niż podstawa słowotwórcza, np. *fajoza 1.* < *fajny* 'to, że jest fajnie', *muloza* < *mulić się* 'to, że się muli'. Tylko w niektórych kontekstach derywaty mogą być interpretowane jako mutacyjne. Wówczas obok funkcji syntaktycznej formant pełni także funkcję semantyczną przedmiotową, np. *fajoza 2.* < *fajny* 'to, co jest fajne', por. *o jaka fajoz!* [<http://www.digart.pl/praca/2581894/Szkice-niedokladne.html>, 8.10.2008, dostęp 16.05.2009].

Zasadne będzie postawienie pytania, czy można wskazać jakąś jedną wspólną funkcję formantu we wszystkich derywatach z formantem *-oza*, nieprzynależących do słownictwa specjalistycznego. Na zadane pytanie można by odpowiedzieć twierdząco, bo w przytaczanych w artykule kontekstach nie budzi wątpliwości ekspresywność opisywanych formacji. Dotyczy ona zarówno derywatów motywowanych przez podstawy nacechowane ekspresywnie i stylistycznie, por. *gitoza* < *git*, *lachoza* < *lacha* // *laska*, *kretynoza* < *kretyn*, *frajeroza* < *frajer*, *ocipioza* < *oci-*

*pieć*⁶, jak i tych, których podstawy nie są nacechowane, por. *nudoza* < *nuda*, *śmiechoza* < *śmiejch*, *dyskotekoza* < *dyskoteka*, co mogłoby być dowodem na ekspresywność formantu. Ekspresywnością charakteryzuje się tylko słownictwo potoczne i środowiskowe z formantem *-oza*, nie jest pod tym względem nacechowane słownictwo specjalistyczne. W tabeli poniżej zestawiono cechy derywatów z formantem *-oza*.

Derywaty z formantem <i>-oza</i>	Należące do słownictwa erudycyjnego	Należące do słownictwa potocznego i środowiskowego
Reprezentowana kategoria słowotwórcza	Nazwy czynności, procesów i stanów	Nazwy ekspresywne Nazwy nosicieli cech
Charakterystyka gramatyczna podstaw słowotwórczych	Derywaty motywowane przez rzeczowniki, ewentualnie przez rzeczowniki//przymiotniki	Derywaty motywowane przez rzeczowniki, przymiotniki, czasowniki, wykrzykniki
Charakterystyka stylistyczna podstaw słowotwórczych	Przynależność podstaw słowotwórczych do słownictwa erudycyjnego	Przynależność podstaw słowotwórczych do słownictwa potocznego, środowiskowego i do słownictwa wspólnodmianowego
Funkcje formantu	Funkcja formantu semantyczna przedmiotowa; Możliwa funkcja gramatyczna	Możliwa funkcja semantyczna przedmiotowa formantu; Możliwa funkcja gramatyczna formantu
Produktywność formantu	Niski stopień produktywności formantu	Formant bardzo produktywny

W wypadku interesującego nas formantu można zaobserwować następujący proces: formant utrwalony w świadomości użytkowników jako element przynależący do jednej odmiany języka w pewnym momencie zostaje zapożyczony przez inną jego odmianę i zaczyna w niej funkcjonować jako budulec formacji słowotwórczych. Formant *-oza*, utrwalony w świadomości użytkowników jako element przynależący do specjalistycznej odmiany polszczyzny, zostaje zapożyczony przez jej odmianę potoczną i środowiskową. W obrębie tej odmiany języka formant nie

⁶ Należy zwrócić uwagę na łączliwość formantu z podstawami, które są bardzo wulgarne i wulgarne, por. np. derywaty: *chujzoza*, *wypierdoloza*, *zajebioza*, *rozpierdoza*, *pierdzieloza*.

ma ograniczeń formalnych w łączliwości i tworzy derywaty nacechowane ekspresywnością. Ich ekspresywność nie wynika z ekspresywności formantu ani z ekspresywności podstaw słowotwórczych. Źródłem ekspresywności omawianych derywatów jest naruszenie reguł łączliwości formantu *-oza*⁷ w dwu aspektach – formalnym i stylistycznym.

OBJAŚNIENIA SKRÓTÓW

- ISJP – Inny słownik języka polskiego, red. M. Bańko, t. 1–2, Warszawa 2000.
 MSSiMP – *Miejski słownik slangu i mowy potocznej*, <http://www.miejski.pl>.
 SGU – Słownik Encyklopedyczny. Gwara uczniowska, Wydawnictwo Europa, <http://leksykony.interia.pl/haslo?hid=241688>
 SJPD – Słownik języka polskiego, red. W. Doroszewski, t. 1–11, Warszawa 1958–1968.
 SPP – M. Czeszewski, *Słownik polszczyzny potocznej*, Warszawa 2008.
 SPPiW – Maciej Grochowski, *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, Warszawa 1996.
 USJP – Uniwersalny słownik języka polskiego, red. S. Dubisz, t. 1–4, Warszawa 2003.

BIBLIOGRAFIA

- Grabias S., 1981, *O ekspresywności języka*, Lublin.
 Grzegorzczkowska R., Puzynina J., 1998, *Problemy ogólne słowotwórstwa*, *Rzeczownik [w:] Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, pod red. R. Grzegorzczkowskiej, R. Laskowskiego, H. Wróbla, Warszawa, s. 361–388; 389–468.
Indeks a tergo do Uniwersalnego słownika języka polskiego, oprac. M. Bańko, D. Komosińska, A. Stankiewicz, Warszawa 2003.
 Kaproń-Charzyńska I., 2007, *Pragmatyczna funkcja formantów w opisie derywatów*, *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, s. 147–156.
 Kaproń-Charzyńska I., 2009, O formancie *-encja* we współczesnej polszczyźnie, *Slavia Meridionalis* 9, s. 60–70.
 Markowski A., 1992, *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny*, t. 1–2, Warszawa.
 Nagórko A., 2003, *Zarys gramatyki polskiej*, Warszawa.
 Ong W. J., 1992, *Oralność i piśmienność: słowo poddane technologii*, Lublin.
 Waszakowa K., 1994, *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki sufixalne obce*, Warszawa.

⁷ Dotyczy to także derywatów z formantem *-encja* (na ten temat zob. Kaproń-Charzyńska 2009).

TOTALOZA BAJEROZA, I.E. ABOUT -OZA FORMATIVE DERIVATIVES**Summary**

The article discusses colloquial and environmental derivatives with *-oza* formative that occur in contemporary Polish language, e.g. *czadoza* < *czad*, *bajeroza* < *bajer*, *nudoza* < *nuda*. They are described in the context of derivatives having the same formative that belong to erudite vocabulary, e.g. *alkaloza* med. < *alkalia*, *ameboza* pszcz. < *ameba*. Colloquial and environmental lexis, contrary to erudite words, is characterized with expressiveness and large productivity of formatives. The author concludes that a source of expressiveness of the discussed derivatives is in breach of cohesion rules of *-oza* formative both formally and stylistically.